Marcel Proust in Nederland

Door Manet van Montfrans

Marcel Proust (1871-1922) maakte in zijn leven slechts enkele buitenlandse reizen. In de zomer van 1893 verbleef hij in het mondaine Sankt Moritz en in het voor- en najaar van 1900 bracht hij een maand door in Venetië. In oktober 1898 bezocht hij in Amsterdam de grote Rembrandt-tentoonstelling die ter gelegenheid van de kroning van Wilhelmina was georganiseerd. In oktober 1902 reisde hij via Brugge (tentoonstelling van Vlaamse Primitieven), Antwerpen, Dordrecht en Delft naar Amsterdam. Vanuit Amsterdam, waar hij in het Hotel de l'Europe logeerde, maakte hij een dagtochtje met een trekschuit naar het schildersdorp Volendam, ging hij naar Den Haag om *Het gezicht op Delft* van Vermeer te bewonderen en naar Haarlem voor de Frans Hals collectie. In het Louvre had Proust al een grote bewondering opgevat voor Rembrandt, Pieter de Hooch en Ruysdael. Hij was echter van mening dat een schilderij aan betekenis wint als je het ziet in de omgeving waarin het gemaakt is. Proust bekeek Nederland dan ook door de bril van de schilders van de Gouden Eeuw en trad daarbij in de voetsporen van vele andere Europeanen voor wie een verblijf in Nederland net zulke verplichte kost was als de Italië-reis.

'Proust bekeek Nederland door de bril van de schilders van de Gouden Eeuw en trad daarbij in de voetsporen van vele andere Europeanen'

Tussen 1907 en 1913 bracht Proust een aantal zomers door in Cabourg aan de Normandische kust (Balbec in de *Recherche*) en maakte verder uitstapjes in de omgeving van Parijs. Vanaf 1909/1910, toen hij begon te werken aan zijn grote roman *A la recherche du temps perdu,* sloot hij zich steeds vaker op in zijn later legendarisch geworden, met kurk beklede kamer aan de boulevard Haussmann waar hij tot 1919 woonde. De indrukken die hij tijdens zijn reizen had opgedaan werden daar tijdens het schrijfproces ingesponnen in een ingenieus web van motieven en verwijzingen waarin Rembrandt en Vermeer een prominente rol spelen. Ik noem alleen de beroemde scène waarin Proust de schrijver Bergotte laat sterven tijdens een bezoek aan een tentoonstelling van Vermeer. 'Zo zou ik heb moeten schrijven', verzuchtte Bergotte bij het aanschouwen van *Het gezicht op Delft,* en blies de laatste adem uit.

Tijdens het colloquium *Proust et la Hollande,* dat de Marcel Proust Vereniging in januari 2011 in het Maison Descartes organiseerde, werden deze en andere aspecten van Prousts *Voyage en Hollande* belicht door een internationaal gezelschap van Proust-specialisten. Zo bleek bijvoorbeeld uit de studie van de manuscripten dat Amsterdam in de eerste versies van de *Recherche* nog een idyllische droombestemming was waarin liefde en kunst hand in hand gingen. In de definitieve versie is de droom een nachtmerrie geworden: de ik-figuur maakt in zijn door ziekelijke jaloezie gevoede verbeelding van Amsterdam een oord van verderf, een waar 'Sodom', waar zijn geliefde, Albertine, hem ontrouw is geweest of zal worden. Via een omweg wordt Albertine geassocieerd met de Bethsabee van Rembrandt die op het punt staat op de avances van Koning David in te gaan en haar echtgenoot te verraden.

Marcel Proust Vereniging

Het colloquium *Proust et la Hollande* maakte deel uit van de activiteiten die de Marcel Proust Vereniging (opgericht in 1972) drie à vier keer per jaar voor haar leden en andere belangstellenden organiseert – lezingen, vertaalateliers en culturele matinées. De Vereniging geeft ook jaarlijks een tweetalig (Frans/Engels) tijdschrift uit, *Marcel Proust Aujourd'hui*, en een tweejaarlijks Nederlandstalig *Bulletin*. De akten van het colloquium *Proust et la Hollande* worden in de herfst van 2011 gepubliceerd in het achtste nummer van *Marcel Proust Aujourd'hui* (Amsterdam/New York, Rodopi). Informatie over leven en werk van Proust, publicaties, lidmaatschap van de Vereniging en overzicht van de gehouden en geplande bijeenkomsten is te vinden op de site www.marcelproust.nl

Manet van Montfrans is vice-voorzitter van de Marcel Proust Vereniging en onderzoeker bij de opleiding Europese Studies van de UvA.